

N:o 38.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen i fråga om eftergift å 1887 års arrende för en del kronoegendomar samt om befrielse från utgifvande till kronan af vissa s. k. skilnadsarrenden; gifven Stockholms slott den 6 April 1888.

Under åberopande af bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för denna dag vill Kongl Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva: dels att arrendatorerne af kronans utarrenderade egendomar må å arrendeafgiften för sistförflutna arrendeår åtnjuta eftergift med tio procent, att afdragas å den del af arrendebeloppet, som ännu må vara obetald, eller, der arrendeafgiften blifvit till fullo gulden, uppbäras kontant, att afkortas å 1887 års arrendemedel; dock att från åtnjutande af denna eftergift undantagas innehafvarne af följande arrenden, nemligen:

arrenden, hvarom kontrakten upprättats efter 1884 års början;

arrenden af skog och fiske samt andra till jordbruksegendom icke hänförliga, särskildt utarrenderade lägenheter och förmåner, såsom qvarnar, sågar, hus och tomter m. m.;

arrenden af de för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomarne;

arrenden bestämda i persedlar, att utgöras in natura eller lösas efter löpande årets markegång eller femårigt medelpris;

arrenden af Malmö och Kristianstads hospitaler förut tillhöriga hemman och lägenheter;

arrendena af Eldgarns kronoäng i Stockholms län samt af in-dragna pipareboställena $\frac{1}{16}$ mantal Brännårby i Södermanlands län,

$\frac{1}{4}$ mantal Lilla Holgryte i Jönköpings län och $\frac{1}{4}$ mantal Gräsöna i Skaraborgs län;

arrenden, hvilka redovisas till indelningshafvare på gammal stat; samt

andra arrenden, hvilka icke ingå omedelbarligen till statsverket; *dels ock* att, der för kronoegendom, med afseende hvarå rätt till arrendets uppsägning enligt nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887 egt rum, men icke begagnats, skilnadsarrende skall utgöras af förutvarande arrendator, denne må, så vidt han icke förverkat sitt kontrakt på grund af vanhäfd, befrias från utgifvande af skilnadsarrendet för den tid af arrendeperioden, som den 14 Mars 1889 återstår.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

F. v. Essen.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 April
1888.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre BILDT,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
Friherre VON OTTER,
VON KRUSENSTJERNA,
WENNERBERG,
BERGSTRÖM,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
LÖNEGREN.

Chefen för finansdepartementet, Statsrådet Friherre von Essen
anförde:

»Under sistlidet år hafva från ett större antal kronoarrendatorer i Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands, Örebro, Vestmanlands och Kopparbergs län ingifvits lika lydande underdåniga ansökningar, deri sökandena anført:

att sedan början af innevarande decennium priset å landtmanna-
produkter årligen fallit, så att för närvarande priset å spanmålen ned-
gått till omkring hälften af det pris, som gälde år 1880;

att samtidigt produktionskostnaderna icke minskats, utan snarare

ökats, hvartill den årligen alltmer tilltagande emigrationen mäktigt bidragit;

att, då arrendeafgifterna dels helt och hållet och dels till största delen vore bestämda i penningar och icke, såsom fordom, i spanmål, följden häraf blifvit, att arrendeafgifterna numera för arrendatorerne stälde sig ruinerande högt i förhållande till de pris, hvartill landbrukets produkter kunde afyttras;

att, om deremot arrendeafgiften vore bestämd i spanmål, att lösas efter gångbart pris, och sålunda stigande eller fallande i samma mån som spanmålspriserna stege eller fölle, en kronoarrendator kunde, oberoende af konjunkturerna, beräkna, huru stor andel af skörden, som behöfde afsättas för betäckande af arrendeliqviden, hvaraf åter blefve en följd, att han under alla förhållanden kunde disponera återstoden af skörden till betäckande af sina öfriga utgifter;

samt att, såsom förhållandet nu vore, då arrendeafgiften helt och hållet eller till största delen utginge i bestämdt penningebelopp utan hänsyn till gällande spanmålspriser, ofta nog till följd af det ofantliga priset till spanmål hela eller åtminstone största delen af grödan måste åtgå till betäckande af arrendeliqviden, så att högst obetydligt blefve kvar till betalande af produktionskostnader, skatter m. m.;

Och hafva, med åberopande häraf, sökandena anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte i proposition till innevarande års Riksdag föreslå:

dels att den kontanta delen af arrendeafgiften måtte omsättas i spanmål för hvarje arrende särskildt efter det vid arrendets ingående gällande tioårsmedelmarkegångspriset och den sålunda i spanmål förvandlade arrendeafgiften få lösas efter löpande årets markegångspris;

dels att vid blifvande utarrenderingar arrendeafgiften måtte bestämmas i spanmål, att lösas efter löpande årets markegångspris;

dels ock att äfven arrendeafgiften för år 1887 måtte få beräknas efter dessa grunder.

För den händelse Eders Kongl. Maj:t icke skulle finna skäl bifalla denna framställning, hafva sökandena alternativt anhållit, att proposition måtte till Riksdagen aflåtas om trettio procents nedsättning i arrendeafgifterna för åren 1887 och 1888, hvartill sökandena ansett skäl desto hellre förefinnas, som den rätt att efter uppsägning frånträda arrende, hvilken medgifvits genom nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887, först år 1889 vunne tillämpning.

Sökandena hafva slutligen äfven framställt begäran derom, att arrendeafgifterna för åren 1887 och 1888 måtte, såsom för år 1886 egt rum, få erläggas i två terminer; och torde jag beträffande denna del af den underdåniga ansökningen få erinra, att densamma varit

föremål för nådig pröfning den 10 sistlidne Februari, då Eders Kongl. Maj:t fann godt bemyndiga Sine Befallningshafvande i ofvannämnda län att, hvar inom sitt län, på ansökning af vederbörande arrendator af sådan för statsverkets räkning utarrenderad egendom, hvilkens arrendetid icke med då löpande arrendeår utginge, meddela anstånd med erläggande af löpande årets arrende sålunda, att, så vida ena hälften deraf betalades, jemlikt nådiga kungörelsen den 17 December 1886, före den 14 nästkommande Mars, med betalning af andra hälften finge anstå sist till den 1 nästpåföljande Oktober, dock under vilkor att arrendelöftesmännen skriftligen förklarade sig, oaktadt anståndet, vidblifva sin löftesansvarighet för arrendets fulla gäldande.

Från sjutton arrendatorer i Kristianstads och Malmöhus län har ingifvits en särskild ansökning, som, i öfrigt öfverensstämmande med de nu omförmälda, skiljer sig från desamma endast deruti, att ansökningen synes åsyfta penningearrendets förvandling i spanmål icke efter tioårigt medelmarkegångspris, utan efter det pris å spanmål, som i allmänhet var gällande, då arrendet ingicks.

Öfver de berörda ansökningarne har ej mindre Domänstyrelsen, efter inhemtande af vederbörande länsstyrelsers yttranden, än äfven Statskontoret afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.»

Efter att hafva redogjort för innehållet af dessa utlåtanden och i sammanhang dermed anmält en af fem kronoarrendatorer i Östergötlands län, hvilka afslutat sina arrenden efter ingången af år 1884 och i följd deraf icke fått åtnjuta den vid sistlidne riksdag åtskilliga kronoarrendatorer medgifna eftergift å 1886 års arrende, gjord underdånig ansökning om penningearrendenas utbytande mot spanmålsarrenden efter enahanda grunder, som angifvits i de ofvan först omförmälda ansökningarne, eller alternativt om tjugo procents nedsättning å arrendeafgifterna för åren 1887 och 1888, jemte Domänstyrelsens öfver denna ansökning afgifna utlåtande, yttrade departementschefen vidare:

»Samtliga de nu omförmälda underdåniga ansökningarne afse i främsta rummet att bereda nuvarande arrendatorer, hvilka utgöra penningearrenden, lindring i deras vilkor på det sätt, att penningeargifterna skulle efter billiga grunder omsättas i spanmål och derefter arrendespanmålen få för hvarje år lösas med penningar efter då gällande pris; i sammanhang hvarmed sökandena påyrkat, att för framtiden arrendeafgiften för kronans jordbruksdomäner måtte varda bestämd i spanmål, att lösas efter löpande årets pris.

Ett förslag i dylik rigtning förelåg äfven år 1887 till behandling, då afgifvet af Domänstyrelsen, som i underdånig skrifvelse den

19 November 1886 uttalade den åsigt, att det betryck, i hvilket en stor del af kronans arrendatorer då befunne sig, i väsentlig mån framkallats deraf, att arrendeafgifterna vore bestämda i penningar eller, i de fall då naturaarrenden ännu på grund af äldre kontrakt utgjordes, arrendatorerne i allmänhet hade att lösa naturapersedlarne efter medelmarkegång. Medan i följd af det inträffade prisfallet å jordbruksalster inkomsten af den arrenderade jorden allt mer och mer nedgått, hade arrendeafgiften antingen, der den vore bestämd i penningar, förblifvit oförändrad eller, då densamma utgjordes i naturapersedlar med lösen efter medelmarkegång, endast i jemförelsevis ringa mån minskats, enär medelmarkegångspriset först efter hand rönt någon märkbarare inverkan af de fallande årsprisen. Den lindring, hvaraf under sådana förhållanden åtskilliga arrendatorer vore i behof, borde efter Domänstyrelsens åsigt beredas genom penningearrendenas omsättning i spanmål och naturapersedlarnes erläggande med lösen efter årsmarkegång, hvarvid likväl, i betraktande deraf att hvarje jordbruksegendom lmnade sin brukare någon inkomst, som icke vore beroende af spanmålsmarknadens växlingar, en del af arrendeafgiften borde bestämmas i penningar. Styrelsen föreslog på grund häraf, att, med vissa undantag, de arrendatorer af kronans egendommar, hvilka erlade naturaarrenden, att lösas efter medelmarkegångspris, eller penningearrenden eller båda dessa slags arrenden, skulle för år 1886 och återstående arrendetiden medgifvas sådan omsättning af arrendena, att $\frac{1}{5}$ af den lösen, som för naturaarrendena borde enligt kontrakten utgå för år 1886, äfvensom $\frac{1}{5}$ af penningearrendena fixerades såsom arrendeafgift i penningar, samt återstående $\frac{4}{5}$ förvandlades för hvarje län efter medium af årsprisen enligt markegångstaxan Litt. A. för åren 1876—1885 såsom omsättningsgrund till spanmål, $\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre, att för hvarje år lösas efter det i vederbörlig ordning fastställda årspris Litt. A. i markegångstaxan.

På enahanda grunder hemstälde Domänstyrelsen beträffande framtida utarrenderingar, att, med bibehållande för fiske och annan till jordegendom ej hänförlig lägenhet af föreskriften i 10:de punkten i nädiga kungörelsen den 10 November 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner att arrende skall sättas i penningar, måtte för utarrendering af jordegendom stadgas, att arrendet skulle bestämmas antingen i spanmål af de slag, Domänstyrelsen bestämde, och penningar eller ock i spanmål och smör jemte penningar, naturapersedlarne att lösas efter det under löpande arrendeår fastställda årspris Litt. A. enligt markegångstaxan.

Då dessa Domänstyrelsens förslag den 15 April 1887 inför Eders

Kongl. Maj:t anmäldes, erinrade då varande chefen för finansdepartementet, att, om det än finge erkännas, att arrendeafgifternas bestämmande till större eller mindre del i spanmål medförde den fördel att göra arrendatorerne mindre beroende af vexlingar i sädesprisen, det dock syntes föga lämpligt att, endast på grund deraf att under en kortare årsföljd spanmålsprisen varit i starkt fallande, frångå den allt sedan år 1871 tillämpade grundsats, att arrendena af kronans egendomar borde beräknas och utgöras uteslutande i penningar; att då, i öfverensstämmelse med de beslut, som förut fattats rörande grundröntans och tiondens omsättning i penningar, de äldre persedelarrendena år 1871 utbyttes mot penningearrenden, denna åtgärd framkallats icke mindre af behovet att åstadkomma förenkling i uppbörds- och redogörelseverket, än af vunnen erfarenhet om olägenheterna af det förra betalningssättet, såsom försvårande möjligheten så väl för arrendatorerne att kalkylera sina utgifter som för kronan att beräkna sina inkomster; samt att penningens betydelse såsom värdemätare sedan den tiden icke minskats, men väl ökats, hvilket gälde särskildt beträffande jordbruket, då numera icke blott jordbrukarens alla utskylder och en stor del af hans lefnadsomkostnader utginge i penningar, utan till resultatet af hans ekonomi i öfrigt en mångfald faktorer medverkade, hvilka icke egde något sammanhang med prisen å jordbrukets alster eller kunde till sina verkningar bedömas utan tillhjälp af penningen såsom värdemätare. Särskildt anmärktes emot den föreslagna återgången till persedelarrenden, betraktad såsom medel att bereda arrendeinnehafvarne lindring, att, i all synnerhet om arrendespanmålen skulle lösas efter det löpande årets markegångspris, det ingalunda alltid skulle komma att inträffa, att arrendet blefve lägst, då svårigheten att utgöra detsamma vore för arrendatorn störst. Oaktadt det inflytande, den utländska spanmålsimporten utöfvade på sädespriserna inom landet, kunde det nemligen antagas såsom visst, att åtminstone i de orter, som vore i saknad af ett mera utveckladt kommunikationsväsen eller aflägsnare belägna från importorterna, en allmännare missväxt eller felslagen skörd på vidsträcktare områden skulle föranleda stegring i årsmarkegången å spanmålen, medförande i sin ordning ökade arrendebelopp just vid ett tillfälle, då arrendatorernes betalningsförmåga vore minskad. Efter att vidare hafva påvisat, i hvilken hög grad arrendebeloppen, om Domänstyrelsens förslag blefve bifallet, kunde antagas år från år komma att vexla äfven under jemförelsevis likartade skördeförhållanden, förklarade sig departementschefen icke kunna förorda Domänstyrelsens förslag vare sig om då utgående penningearrendens omsättning i spanmål eller om naturaarrendens återinförande vid framtida utarrendering;

och utföll Eders Kongl. Maj:ts beslut i ämnet i öfverensstämmelse med den af departementschefen sålunda uttalade mening.

Icke heller hos Riksdagen, der sedermera Domänstyrelsens berörda förslag upptogos af enskilde motionärer, tillvunno sig dessa förslag godkännande; hvaremot Riksdagen fann godt, i enlighet med derom af Eders Kongl. Maj:t den 15 April 1887 aflåten nådig proposition, medgifva kronans arrendatorer, med vissa undantag, dels eftergift å 1886 års arrende med tio procent, dels rätt att inom viss tid uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 Mars 1889.

Från det förslag till beredande af lindring i de nuvarande arrendatorernes vilkor, som, enligt hvad jag öfvermält, nästlidet år afgafs af Domänstyrelsen, skiljer sig det af sökandena nu framställda hufvudsakligast deri, att, då enligt Domänstyrelsens förslag penningeafgifternas förvandling till spanmål skulle ske efter medium af årsmarkegångsprisen för åren 1876—1885, såsom omsättningsgrund föreslagits af flertalet sökande det vid tiden för arrendets ingående gällande tioårsmedelmarkegångspris och i den särskilda ansökningen från arrendatorer i Kristianstads och Malmöhus län det vid arrendeaftalets avslutande gällande årspris. Medan vid tillämpning af Domänstyrelsens förslag en nedsättning skulle uppkommit i 1886 års arrenden, vexlande från 13,7 till 23,2 procent af arrendeafgiften, skulle, enligt hos Styrelsen verkställd utredning, den af sökandena begärda omsättning leda derhän, att nu utgående penningearrenden för år 1887 komme att, allt efter den olika omsättningsgrund, som blifvit af sökandena ifrågasatt, nedbringas i ena fallet med minst 31,68, men i allmänhet med 40 till 50 procent eller till och med derutöfver och i andra fallet med minst 21,8, men i allmänhet 30 till 40 procent och för några arrenden med än högre belopp.

Vid en framställning, hvars godkännande skulle medföra sådana resultat, lär, såsom Domänstyrelsen ock erinrat, icke kunna fästas något afseende.

Beträffande sökandenas framställning om återinförande af spanmålsarrenden vid framtida utarrendering har Domänstyrelsen, med erinran om sitt år 1886 i sådant syfte afgifna förslag, anført, att Styrelsen af hvad sedermera förekommit icke hade anledning frångå detta förslag och fortfarande ansåge, att, i händelse ett dylikt förslag genomfördes, derigenom skulle undanrödjas sådana missförhållanden, som föranledt de nu föreliggande ansökningarne och som, derest penningearrenden fortfarande bibehölles, säkerligen skulle jemväl i framtiden yppa sig och framkalla anspråk af lika art med de nu ifrågavarande.

Då frågan om en återgång till naturaarrenden så nyss som

under nästlidet är varit föremål för pröfning och det förslag härom, som då förelåg, afgifvet af den myndighet, under hvilken kronans arrendeväsen lyder, icke tillvaun sig vare sig Eders Kongl. Maj:ts eller Riksdagens gillande, torde det, såsom äfven åtskilliga länsstyrelser erinrat, icke böra ifrågakomma att nu med anledning af de förevarande ansökningarne upptaga denna fråga till ny behandling. Äfven om förhållandena framgent skulle utveckla sig derhän, att naturaarrenden för kronans egendomar kunde anses böra i större eller mindre omfattning återinföras, synes mig den erfarenhet, som hittills vunnits om det sedan år 1871 stadgade betalningssättets företräden eller olägenheter i jemförelse med det förut gällande, icke vara tillräcklig att för närvarande berättiga till en dylik åtgärd. Med den departementschef, som under nästlidet år inför Eders Kongl. Maj:t yttrade sig i frågan, delar jag den uppfattning, att ett system, hvares fördelar vid dess införande och sedermera under en längre tid varit erkända, icke bör utdömas endast derföre att under några följande år på grund af förhållanden, som icke kunnat förutses, olägenheter af detsamma framträd. Uppfattningen om behofvet och lämpligheten af en återgång till naturaarrenden kan icke heller anses hafva vunnit den stadga och allmännare anslutning, att deruti kan finnas anledning att nu vidtaga en så genomgripande förändring i arrendelagstiftningen. Under sådana förhållanden bör det icke kunna vara annat än önskligt, att frågan får ännu någon tid hvila, hvartill i öfrigt särskilda anledningar synas mig förefinnas dels i de beslutade spanmålstullarne, hvilkas inverkan på arrendatorernes ställning torde böra afvaktas, dels i saknaden af ett efter tillförlitliga grunder bestämdt årspris å spanmål, att vid återinförande af spanmålsarrenden läggas till grund för arrendespanmålsens lösning. Nu likasom vid frågans behandling sistlidet år har uppmärksamheten fästats derå, att de i markegångstaxan under Litt. A. upptagna prisen å spanmål, hvilka äro afsedda att beteckna de i verkligheten gällande prisen under det löpande året, på ett långt ifrån tillfredsställande sätt motsvara denna sin bestämmelse, i det att desamma, grundade på priskuranter upprättade i Oktober, fastställas redan i November månad, medan försäljningen af årets gröda hufvudsakligen eger rum först i December eller under påföljande Januari och Februari månader, vid hvilken tid spanmålspriserna i orten först kunna sägas hafva vunnit stadga. Äfven i andra hänseenden, såsom i fråga om sättet för upprättandet af de priskuranter, som ligga till grund för prisbestämningen m. m., kunna de nu gällande bestämmelserna för den ifrågavarande markegångssättningen icke anses uppfylla de fordringar, som torde böra ställas på densamma, ifall statens arrendeinkomst skulle göras deraf be-

roende. En återgång till spanmålsarrenden lärer därför under alla förhållanden nödvändigtvis böra föregås af en förändring i stadgandena för markegångssättningen, för hvilket ändamål en särskild utredning af vederbörande myndigheter skulle erfordras.

Derest Eders Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med den af mig nu uttalade mening, skulle finna de underdåniga ansökningarne i omhandlade delar icke böra föranleda någon åtgärd, återstår det att taga under pröfning sökandenas alternativt framställda begäran om afdrag å 1887 och 1888 årens arrenden.

Med den eftergift, som sistlidet år medgafs å 1886 års arrende, afsågs att för arrendatorerne i någon mån lindra de ekonomiska svårigheter, hvilka för dem uppkommit genom det inträffade starka prisfallet å jordbrukets produkter. Då följderna af detta prisfall ansågos mer eller mindre kämbart hafva träffat den stora mängden af arrendatorer, utsträcktes eftergiften till samtliga kronoarrenden i riket med undantag endast af

dels arrenden, hvarom kontrakten upprättats efter 1884 års början och hvilka således tillkommit sedan den hufvudsakliga försämringen i konjunkturerna för jordbruket redan inträdt;

dels följande arrenden, i afseende å hvilka prisfallet å jordbruksprodukter saknade betydelse eller redan inverkat tillräckligt för att göra ytterligare nedsättning i arrendeafgiften obehöfelig eller hvilka, oaktadt de rådande konjunkturerna, måste anses för innehafvarne fördelaktiga, nemligen:

arrenden af skog och fiske samt andra till jordbruksegendom icke hänförliga, särskildt utarrenderade lägenheter och förmåner, såsom qvarnar, sågar, hus och tomter m. m.;

arrenden af de för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomarne;

arrenden bestämde i persedlar, att utgöras in natura eller lösas efter löpande årets markegång eller femårigt medelpris;

arrenden af Malmö och Kristianstads hospital förut tillhöriga hemman och lägenheter; samt

arrendena af Eldgarns kronoäng i Stockholms län och af indragna pipareboställena $\frac{1}{6}$ mantal Brännårby i Södermanlands län, $\frac{1}{4}$ mantal Lilla Holgryte i Jönköpings län och $\frac{1}{4}$ mantal Gräsöna i Skaraborgs län;

dels ock arrenden, hvilka uppbyres och redovisades åt indelningshafvare eller eljest icke inginge omedelbart till statsverket, i hvilka arrenden nedsättning icke kunde ske utan att kränka vederbörande indelningshafvares rätt eller rubba de dispositioner, som med arrendeinkomsten vidtagits.

Den nu sökta eftergiften har, i hvad densamma afser det nu löpan- de, nyss ingångna arrendeåret, afstyrkts af samtliga de i ärendet hörda myndigheterna, med undantag af några få länsstyrelser; och då be- hofvet af en eftergift å den ifrågavarande, först under år 1889 förfallan- de arrendeliqviden är beroende af förhållanden, hvilka nu icke äro kända eller kunna bedömas, lärer den underdåniga ansökningen i denna del icke böra vinna något afseende.

Sökandenas begäran om afdrag å 1887 års arrende har deremot i allmänhet vunnit vederbörande myndigheters understöd. Af länsstyrel- serna hafva endast Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Söderman- lands och Hallands län uttalat sig bestämdt afstyrkande, den förra läns- styrelsen under framhållande att, sedan genom nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887 tillfälle blifvit beredt de arrendatorer, som sådant önska- de, att efter uppsägning lemna sina arrenden, hvarje ytterligare efter- gift i form af nedsättning i ett eller flera års arrendeafgift saknade fog samt att en sådan eftergift skulle för arrendatorerne inom länet i en stor mängd fall blifva en obehöflig skänk. Eders Kongl. Maj:ts Befall- ningshafvande i Hallands län har, i ungefärlig öfverensstämmelse här- med, grundat sitt afstyrkande derå, att arrendatorerne inom detta län, af hvilka icke någon begagnat den i nyssberörda kungörelse medgifna uppsägningsrätt, i allmänhet befunne sig i sådan ställning, att anled- ning till nedsättning i deras arrenden icke förefunnes. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län har, ehuru de arrenden, sökandena från detta län hade att erlægga, äfven under närvarande för- hållanden ingalunda vore att anse för höga, likväl hemställt, att, derest en allmännare eftergift å 1887 års arrende blefve medgifven, denna måtte få komma äfven länets arrendatorer till del.

Samtliga öfriga länsstyrelser hafva, med åberopande af de fort- farande tryckta priserna, på grund hvaraf arrendatorernes ställning oaktadt den merändels goda spanmålsskörd, som år 1887 erhållits, icke undergått någon, åtminstone mer afsevärd förbättring, tillstyrkt, att en nedsättning i nämnda års arrende måtte beviljas, dervid likväl vissa skiljaktigheter yppats i fråga om så väl den utsträckning, eftergiften borde erhålla, som eftergiftens belopp. Sålunda hafva Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro och Kopparbergs län ansett, att, med iakttagande af de gränser i öfrigt, som bestämdes för den näst- lidet är förunnade eftergiften, nedsättning borde medgifvas endast de arrendatorer, hvilka derom gjort ansökning. Eders Kongl. Maj:ts Be- fallningshafvande i Vestmanlands län har från eftergift velat undantaga, förutom de arrendatorer, som icke erhöllo nedsättning för år 1886, äfven dem, hvilka egt rätt att uppsäga sina arrenden enligt nådiga kungö-

relsen den 13 Juli 1887, men icke begagnat sig af denna rätt och i följd deraf borde anses hafva förklarats sig fortfarande åtnöjas med sina arrenden, sådana de nu vore bestämda. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län åter har ansett eftergiften böra, utöfver hvad som skedde nästlidet år, utsträckas så, att den finge åtnjutas icke allenast för alla före år 1884 ingångna arrenden, utan äfven, med afseende å jemväl senare betingade dryga arrendebelopp, för arrenden, hvilka, afslutade efter 1884 års ingång, tagit sin början midfastan sistnämnda år eller vid samma tid år 1885.

Eftergiftens belopp har af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kristianstads län, med fästadt afseende å de förluster, hvaraf länets arrendatorer drabbats genom den inom länet rådande svinpesten, föreslagits till 20 procent, medan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som på grund af skördeförhållanden och gällande priser ansett lindringen för år 1887 böra blifva något större än för föregående år, ifrågasatt en eftergift med 15 procent.

De länsstyrelser, hvilka eljest uttalat sig för nedsättning i 1887 års arrende, hafva sammanstämmande hemställt, att denna nedsättning måtte beviljas i enahanda utsträckning och med samma belopp af 10 procent som för år 1886, och har denna hemställan biträdts af så väl Domänstyrelsen som Statskontoret.

Det torde icke kunna förnekas, att de ogynsamma konjunkturer för jordbruket, hvilka utgjorde anledningen till den beviljade eftergiften å 1886 års arrende, i ungefärligen lika mått varit för handen under det senast förflutna arrendeåret. Väl har skörden derunder på de flesta ställen utfallit fördelaktigare än för år 1886; men fördelen här af torde åtminstone i det närmaste hafva uppvägs deraf, att till följd af ytterligare prisfall å jordbrukets produkter skörden fått realiseras till pris, som understigit dem, hvilka erhöles under det föregående året. Att följaktligen behof af lindring vid gäldande af 1887 års arrende förefinnes i ungefärligen samma grad, som då arrendatorerne hade att erlægga arrendeafgiften för år 1886, synes mig påtagligt. Detta har också i allmänhet blifvit af vederbörande myndigheter vitsordadt; men man har å andra sidan framhållit, att efter de medgifvanden, som vid sistlidne riksdag gjordes arrendatorerne, skäl att bevilja ytterligare eftergifter i mer eller mindre grad saknades.

Så har, på sätt jag nyss nämnt, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län ansett underlåtenhet att begagna den år 1887 medgifna uppsägningsrätten böra utesluta från allt vidare anspråk på eftergift, och samma uppfattning har äfven uttalats i den underdåniga skrifvelse af den 5 Juli nämnda år, hvaruti Riksdagen anmälde

sina då fattade beslut om arrendeväsendet. Den omständighet att en arrendator icke begagnat medgifvandet att uppsäga arrendet torde dock icke böra uppfattas såsom ett ovillkorligt bevis, att skäl till en sådan åtgärd saknats. Åtskilliga förhållanden kunna nemligen hafva återhållit honom från uppsägning, oaktadt det arrende, han haft att betala, varit högre, än att en motsvarande afkomst kunde hemtas af den arrenderade egendomen. I en af de föreliggande ansökningarne hafva påpekats några dylika omständigheter, såsom att på egendomens förbättring betydliga kostnader blifvit nedlagda, för hvilka all utsigt till ersättning skulle genom arrendets uppsägning gått förlorad, att endast få år af arrendetiden återstått och att under nuvarande tryckta konjunkturer svårigheter skulle mött att vid afflyttningen realisera lösören och inventarier. Flera andra omständigheter skulle, såsom Domänstyrelsen erinrat, kunna uppgifvas, hvilka torde hafva på en del arrendatorer utöfvat samma återhållande verkan, och bland dessa har säkerligen det band, som fäster jordbrukaren vid den af honom brukade jorden, varit den icke minst verksamma. Öfvertygad som jag derföre är, att äfven bland de arrendatorer, hvilka, oaktadt de egt uppsägningsrätt, bibehållit sina arrenden, ett stort antal finnes, som har att kämpa med ekonomiska svårigheter, kan jag icke dela den uppfattning, att underlåtenhet att begagna uppsägningsrätten skulle utgöra en bestämd anledning att förvägra all vidare lindring i arrendevilkoren, der sådan eljest kan anses påkallad, och detta så mycket mindre som kronan utan tvifvel har ett större intresse i att underlätta svårigheterna för de arrendatorer, hvilka bibehålla sina arrenden, än för dem, som uppsagt sina arrenden till upphörande.

Snarare skulle, efter min åsigt, anledning kunna förefinnas att vägra ytterligare eftergift åt de arrendatorer, som begagnat uppsägningsrätten och hvilka genom den sålunda för en kortare eller längre följd af år kunna befrielsen från en för hög arrendeafgift kommit i åtnjutande af en så stor förmån, att det väl kunde ifrågasättas, att de under återstående arrendetiden erlade sitt arrende fullt. Antagligen befinna sig dock dessa arrendatorer i sådan ställning, att eftergift äfven å 1887 års arrende är för dem alla mycket väl behöflig; men om, såsom vederbörande myndigheter nästan utan undantag tillstyrkt och äfven jag anser lämpligt, en sådan eftergift för dem beviljas, synes mig fullt skäl förefinnas att låta denna eftergift komma äfven sådana arrendatorer till godo, hvilka för framtiden kvarstå vid sina arrenden. Bland desse senare finnas säkerligen icke så få, för hvilka något egentligt behof af lindring icke föreligger och som derföre skäligen borde från eftergiftens åtnjutande uteslutas. En sådan uteslutning skulle dock förutsätta en pröfning

i hvarje särskildt fall, huruvida behof af lindring verkligen förefunnes eller icke; men, såsom det framhölls vid arrendefrågans behandling nästlidet år, skulle en dylik pröfning möta så stora och, hvad åstadkommandet af ett fullt rättvist resultat angår, snart sagdt öofvervinneliga svårigheter, att hvarje tanke derpå torde böra uppgifvas. Icke heller lär det, med kändedom om det sätt, hvarpå petitioner af det nu föreliggande slaget pläga tillkomma, kunna anses lämpligt att, på sätt några länsstyrelser tillstyrkt, göra eftergiften beroende deraf, att ansökning derom blifvit gjord. Jag sluter mig derföre och oakadt inom de norrländska läneu, derifrån någon ansökning om lindring icke ingått, arrendatorernes ställning torde vara jemförelsevis gynsam, till den åsigt, som omfattats af så väl flertalet länsstyrelser som Domänstyrelsen och Statskontoret, eller att den eftergift, som nu kan blifva beviljad, bör omfatta samtliga kronans arrendatorer med endast de undantag, som gälde för nedsättningen i 1886 års arrende.

Anledning att, på sätt en del sökande begärt och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län ifrågasatt, utsträcka denna eftergift äfven till arrenden, tillkomna efter 1884 års början, synes mig saknas, då det skäl, hvaraf eftergiften betingas, eller att arrendeaftalen afslutats på en tid, då priserna å jordbruksprodukter voro väsentligt högre än för närvarande, icke här föreligger och, hvad särskildt angår de ifrågavarande sökandena, deras arrenden, euligt hvad Domänstyrelsen meddelat, i allmänhet äro långt ifrån för höga.

Eftergiftens belopp torde lämpligen få sättas till enahanda belopp som för år 1886, eller till tio procent.

Jag anser mig här böra erinra, att Eders Kongl. Maj:t, i fråga om tillämpningen af det sistlidet år fattade beslutet om nedsättning i 1886 års arrendeafgift, under den 11 November 1887 funnit godt förklara, att den, hvilken arrenderat kronoegendom under sådana förhållanden, att han skulle varit berättigad till nedsättning i arrendeafgiften, derest han fortfarande innehaft egendomen, men i anseende till kontraktets förverkande blifvit från arrendet skild, skulle ega att å den honom och hans löftesmän till betalning åliggande skilnaden mellan det utfästa och nuvarande arrendet njuta afdrag med tio procent, beräknade å det af honom utfästa arrendet, derest nye arrendatorn ej vore berättigad till nedsättning, men å den nämnda skilnaden, om nye arrendatorn egde njuta afdrag å sitt arrende. Af den sålunda meddelade nådiga förklaringen torde följa, att, derest nedsättning nu beviljas i 1887 års arrendeafgift, denna nedsättning bör på det sätt förklaringen innehåller vinna tillämpning äfven å skilnadsarrenden, som föregående arrendeinnehafvare och deras löftesmän hafva att för samma år utgöra

Enligt hvad Statskontoret meddelat, kan den nu af mig förordade eftergiften å 1887 års arrende, inberäknadt hvad som belöper på skilnadsarrenden, antagas uppgå till ett belopp af 250,000 kronor i jemnadt tal, hvarmed alltså arrendemedlen för året skulle komma att minskas. Då vid afgifvande i sistlidne Januari månad af statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag statsverkets inkomster och utgifter för år 1887 beräknades komma att ungefärligen motsvara hvarandra, är det antagligt, att den ifrågavarande nedsättningen skulle komma att i 1887 års stat medföra en brist. Till betäckande af denna brist, derest en sådan verkligen skulle uppstå, torde emellertid kunna påräknas öfverskott å innevarande års stat, då efter de nu beslutade förhöjningarne i vissa tullsatser och i bränvinstillverkningsskatten inkomsterna af dessa skattetitlar säkerligen komma att betydligt öfverstiga de beräknade beloppen.

I sammanhang med det förevarande ärendet anhåller jag att få underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning en annan fråga, som dermed eger ett visst samband.

De ogynsamma konjunkturen, som under en följd af år varit rådande för jordbruket, hafva äfven visat sin verkan deruti, att ett stort antal arrendatorer nödgats, merendels i följd af bristande möjlighet att ställa förnyad borgen för arrendeskyldigheterna, när den förut aflemnade löftesförbindelsen utlöpt, frånträda sina arrenden. De egendomar, som af dem innehafts på arrende, hafva derefter för den återstående kontraktstiden upplåtits på nytt arrende, med förbindelse för förre arrendatorn att till kontraktstidens slut erlægga det belopp, hvarmed den nya arrendeafgiften understigit det af honom utfästa arrendebeloppet. Då vid dessa arrendeupplåtelser arrendeafgiften oftast nedgått ganska väsentligt, har kronan efter hand fått fordringar i dylika s. k. skilnadsarrenden, hvilka uppgå till ett betydligt belopp.

Sedan genom den förut omförmälda kungörelsen den 13 Juli 1887 rättighet medgifvits åtskilliga kronans arrendatorer att uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 Mars 1889, har Eders Kongl. Maj:t i ett den 22 December nästlidet år handlagdt ärende, deruti befrielse från fortsatt utgifvande af skilnadsarrende blifvit sökt, funnit godt förklara, att af nämnda nådiga kungörelse följde, att för egendom, i afseende hvarå den i kungörelsen medgifna uppsägningsrätt begagnats, arrende icke borde efter den 14 Mars 1889 utgå med högre

belopp, än vid ny utarrendering af egendomen betingats, och således skilnadsarrende af föregående innehafvare icke vidare utgöras.

Samtidigt med omförmälda ärende förelåg till behandling i finansdepartementet äfven en ansökning om eftergift af skilnadsarrende för en kronoegendom, hvars nuvarande arrendator väl egt, men icke begagnat uppsägningsrätt enligt nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887; och hade i utlåtanden öfver denna ansökning så väl Domänstyrelsen som Statskontoret tillstyrkt, att den sökta befrielsen måtte, räknadt från midfastan 1889, beviljas. Dåvarande chefen för finansdepartementet, hvilken ansåg det böra komma under öfvervägande, huruvida, derest sökanden i enlighet med myndigheternas hemställan blefve för tiden från den 14 Mars 1889 befriad från vidare ansvarighet för honom åliggande skilnadsarrende, en sådan befrielse kunde böra meddelas äfven i de öfriga fall, der skyldighet att erlægga skilnadsarrende åläge förutvarande arrendatorer, hvilka, om de fortfarande varit innehafvare af arrendet, varit berättigade till uppsägning enligt nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887, anmodade i anledning häraf, under erinran om Eders Kongl. Maj:ts ofvanberörda förklaring af den 22 December 1887, Domänstyrelsen att inkomma med underdånigt utlåtande, huruvida en allmännare befrielse från erläggande af skilnadsarrenden, på sätt departementschefen antydt, kunde böra medgifvas, samt dervid meddela utredning rörande den inverkan, en sådan åtgärd komme att utöfva på arrendemedlen.

Det sålunda begärda utlåtandet har af Domänstyrelsen afgifvits i underdånig skrifvelse den 9 nästlidne Mars, dermed Styrelsen tillika öfverlemnadt en förteckning å samtliga de skilnadsarrenden, som åligga förutvarande innehafvare af arrenden, med afseende hvarå uppsägningsrätt enligt kungörelsen den 13 Juli 1887 kunnat begagnas. Denna förteckning utvisar, att dylika skilnadsarrenden skola för år 1889 utgöras för 272 egendomar med tillsammans 139,143 kronor 34 öre i penningar jemte 4,167,3 kubikfot råg, 3,757,9 kubikfot korn, 1,035,1 kubikfot hafre, 40 centner 95 skålpund smör och 71 centner hö, att lösas med penningar efter i kontrakten gifna bestämmelser, samt att dessa skilnadsarrendebelopp sedermera år efter år i följd af arrendeperiodernas utlöpande minskas och upphöra med år 1902, under hvilket år skilnadsarrenden skola erläggas endast för 3 egendomar med tillhoppa 921 kronor. Med erinran att, på grund af hittills vunnen erfarenhet, det icke vore att förvänta, att kronans berörda fordringar skulle till mer än en försvinnande bråkdel kunna hos vederbörande uttagas, har Domänstyrelsen vidare anfört, att anledningarne till de uppkomna skilnadsarrendena varit arrenderättens förverkande antingen till följd

af underlåtenhet å arrendatorns sida att inom kontraktenslig tid förnya borgen eller, i enstaka fall, vanhäfd å den arrenderade egendomen. Att efterskänka skilnadsarrende för arrendator, som genom vanhäfd tillskyndat egendomen skada, ansåge Styrelsen icke böra ifrågakomma. Hvad åter beträffade de skilnadsarrenden, som tillkommit genom arrendatorns uraktlåtenhet att förnya borgen, måste det förutsättas, att denna uraktlåtenhet haft sin orsak i arrendatorns under arrendetiden försämrade ekonomiska ställning, föranledd antingen deraf att det utfästa arrendet från början varit för högt eller ock af under arrendetiden inträffade ogynnsamma konjunkturner. Då nu åt arrendatorer, som af sådana anledningar kommit i betryck, genom kungörelsen den 13 Juli 1887 medgifvits rätt att uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 Mars 1889 med befrielse från skyldighet att ansvara för den arrendeskilnad, som vid egendomarnes förnyade utarrendering från nämnda dag kunde uppstå och otvifvelaktigt vore att förvänta i afseende å flertalet af de egendomar, för hvilka uppsägningsrätten begagnats, syntes det Domänstyrelsen, att billigheten fordrade, det enahanda befrielse från den 14 Mars 1889 komme äfven de förutvarande arrendatorer till godo, hvilka genom oförmåga att förnya borgen nödgats afträda sina arrenden före tillämpningen af den åberopade kungörelsen.

Styrelsen har på grund häraf hemställt, att i alla de fall, der skyldighet att erlägga skilnadsarrende åligger förutvarande arrendator, denne måtte, så vidt det förverkade arrendet kunnat, om det fortfarande, uppsägas enligt kungörelsen den 13 Juli 1887 och orsaken till arrendekontraktets förverkande ej varit vanhäfd, beviljas eftergift af skilnadsarrendet för den tid af löpande arrendeperiod, som fölle efter den 14 Mars 1889. Då emellertid de arrendatorer, som förverkat sina arrenden, om de än kunde göra anspråk på samma förmån, som genom den medgifna uppsägningsrätten stått kvarvarande arrendatorer öppen, dock ej borde försättas i en bättre ställning än desse, har Domänstyrelsen tillika ifrågasatt, att vid den föreslagna eftergiften, åtminstone så vidt anginge egendomar, i afseende å hvilka uppsägningsrätt ej begagnats, skulle fästas det vilkor, att arrendeskilnaden skulle betalas fullt intill den 14 Mars 1889. I händelse ett sådant vilkor stadgades, hölle Styrelsen antagligt, att många af de betalningsskyldige, af hvilka staten eljest saknade utsigt att utbekomma sin fordran, skulle, isynnerhet om de under senare åren förverkat sina arrendena hvilket vore förhållandet med de fleste, anstränga sig till det ytterst, för att genom inbetalning af arrendeskilnad intill sistnämnde dag vinna befrielse från kraf för tiden derefter.

I hvad Domänstyrelsen sålunda hemställt har Statskontoret, hvars yttrande sedermera inhemtats, instämt med endast den afvikelse, att arrendeskilnadens fulla erläggande intill den 14 Mars 1889 enligt Statskontorets åsigt icke borde göras till vilkor för den föreslagna eftergiften. Då, enligt Eders Kongl. Maj:ts ofvanberörda beslut den 22 December 1887, af den för arrendatorerne medgifna uppsägningsrättens begagnande följde, att efter midfastan 1889 arrende icke skulle utgå med högre belopp, än som vid ny utarrendering efter uppsägningen betingats, och således i de fall, der uppsägning egt rum, arrendeskilnadens erläggande intill den 14 Mars 1889 icke utgjorde vilkor för att derefter åtnjuta befrielse från vidare ansvarighet, funne Statskontoret obilligt, om i de fall, der uppsägning icke skett, ett dylikt vilkor skulle stadgas och således en del förutvarande arrendatorer komma i sämre ställning endast till följd af nuvarande arrendeinnehafvares underlåtenhet att begagna ett honom lemnadt medgifvande. Den inkomst, som Domänstyrelsen, under förutsättning af ett sådant vilkor, ansett böra tillflyta statsverket, antoge Statskontoret icke komma att uppgå till något afsevärdt belopp.

Anspraak på eftergift af skilnadsarrenden hafva äfven framställts i en af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län insänd ansökning från åtskillige förutvarande arrendatorer inom detta län, hvilka dervid likaledes framhållit, hurusom det tillfälle, som genom den år 1887 beviljade uppsägningsrätten förunnats nuvarande arrendatorer att frigöra sig från sina arrendeförbindelser, borde komma äfven de förutvarande, ännu betalningsskyldige arrendatorerne till godo.

Det kan svårligen förnekas, att, då nuvarande arrendatorer af en del kronans egendommar blifvit satta i tillfälle att genom uppsägning vinna befrielse från de alltför dryga förbindelser till kronan de kunna hafva iklädt sig, starka billighetsskäl tala för, att en motsvarande förman må få åtnjutas äfven af de förutvarande arrendatorer af dessa egendommar, hvilka hafva att för desamma utgöra skilnadsarrenden och som, derest de icke i följd af oförmåga att fullgöra förbindelser, hvilka varit än mer betungande, nödgats vid en tidigare tidpunkt frånträda sina arrenden, nu skulle dragit fördelen af den medgifna uppsägningsrätten. Enligt Eders Kongl. Maj:ts ofvanberörda förklaring den 22 December 1887 bör en sådan förman anses redan tillkomma alla de till utgörande af skilnadsarrende förbundne, hvilkas efterträdare i arrendet begagnat den för arrendatorerne medgifna uppsägningsrätten. Att sålunda en del af de förutvarande arrendatorer, hvilka det ålegat att utgöra skilnadsarrenden, blifvit derifrån befriade, medan åliggandet qvarstår för andra, utan att annan grund för en sådan skiljaktig behandling föreligger, än

att nuvarande arrendeinnehafvaren i ena fallet uppsagt arrendet, men i andra fallet funnit för sig lämpligt att bibehålla detsamma, kan icke annat än öka de redan förut talande skälen för att bevilja befrielse från vidare ansvarsskyldighet äfven åt de fortfarande till betalning af skilnadsarrende förbundne.

Den ekonomiska betydelsen häraf för kronan torde ock vara af en mycket ringa betydighet. Väl uppgår, enligt den af Domänstyrelsen öfverlemnade förteckning, kronans fordran i sådana skilnadsarrenden, förteckningen upptager, sammanlagdt för alla de år arrendena skulle efter den 14 Mars 1889 utgå till närmare 1,200,000 kronor. Härj ingå dock sådana skilnadsarrenden, å hvilka Eders Kongl. Maj:ts förklaring af den 22 December 1887 eger tillämpning, med omkring 175,000 kronor, och ett skilnadsarrende till belopp af 10,880 kronor för en på grund af vanhäfd afträdd egendom, hvars förutvarande arrendator af vederbörande myndigheter på skäl, hvilka synas mig giltiga, ansetts böra från befrielse undantagas. Afräknas berörda två belopp, utvisar återstoden, omkring 1,000,000 kronor, det belopp, om hvars eftergifvande här är fråga. Med all säkerhet eger dock denna kronans fordran icke ens närmelsevis det värde, siffrorna beteckna. På grund af så väl myndigheternas utlåtanden som de upplysningar, jag eljest varit i tillfälle inhemta, anser jag det kunna tagas för visst, att endast en ytterst ringa del af dessa skilnadsarrenden skulle kunna påräknas inflyta. Ett särskildt stöd för denna uppfattning lemna de upplysningar, som med anledning af den omförmälda ansökningen från förutvarande arrendatorer i Östergötlands län vederbörande uppbördsmän och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande lemnat rörande i räkenskaperna för detta län bokförda fordringar i skilnadsarrenden, hvaraf framgår, att knappast någon af de betalningsskyldige är att anse såsom vederhäftig.

Jag hyser derföre för min del ingen tvekan att förorda de ifrågasvarande skilnadsarrendenas eftergifvande, räknadt från den 14 Mars 1889, men anser, lika med Statskontoret, icke skäl att vid en sådan eftergift fästa det af Domänstyrelsen ifrågasatta vilkoret. Då för den arrendatorerne medgifna uppsägningsrätten icke uppstälts såsom vilkor, att desse skulle betala arrendeafgiften fullt till tiden för arrendets upphörande, utan förmånerna af uppsägningsrätten få af dem njutas till godo, äfven om de icke skulle förmå att fullgöra sina förbindelser för återstående arrendetiden, synes konsekvensen fordra att icke heller för förutvarande arrendatorer göra befrielsen från skilnadsarrende beroende deraf, att de kunna åstadkomma full likvid för sin skuld intill den tid, då befrielsen inträder. Uppställandet af ett dylikt vilkor synes mig så mycket mindre lämpligt, som jag befarar, att ett så ringa antal af dem,

vilkoret komme att gälla, skulle kunna uppfylla detsamma, att hela den nu ifrågasatta åtgärden blefve förfelad och såsom följd deraf de till största delen värdelösa arrendefordringarne komme att fortfarande utan allt gagn belasta kronans räkenskaper.

På sätt Statskontoret erinrat, skulle den ifrågasatta eftergiften icke påkalla någon ändring i beräkningen af arrendemedlen i den stat för år 1889, som blifvit innevarande års Riksdag förelagd. Afdrag har nemligen vid denna beräkning skett för ett arrendeskilnadsbelopp, som icke synnerligen understiger hela kronans fordran för året i dylika arrenden, och inkomsttiteln i öfrigt beräknats under förutsättning att minskning deri komme att uppstå.

Åberopande hvad jag nu så i ena som andra hänseendet anført, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva,

dels att arrendatorerne af kronans utarrenderade egendommar må å arrendeafgiften för sistförflutna arrendeår åtnjuta eftergift med tio procent, att afdragas å den del af arrendebeloppet, som ännu må vara obetald, eller, der arrendeafgiften blifvit till fullo gulden, uppbäras kontant, att afkortas å 1887 års arrendemedel; dock att från åtnjutande af denna eftergift undantagas innehafvarne af följande arrenden, nemligen:

arrenden, hvarom kontrakten upprättats efter 1884 års början;

arrenden af skog och fiske samt andra till jorbruksegendom icke hänförliga, särskildt utarrenderade lägenheter och förmåner, såsom kvarnar, sågar, hus och tomter m. m.;

arrenden af de för skogsväsendets räkning utarrenderade egendommarne;

arrenden bestämde i persedlar, att utgöras in natura eller lösas efter löpande årets markegång eller femårigt medelpris;

arrenden af Malmö och Kristianstads hospitaler förut tillhöriga hemman och lägenheter;

arrendena af Eldgarns kronoäng i Stockholms län samt af indragna pipareboställena $\frac{1}{16}$ mantal Brännårby i Södermanlands län, $\frac{1}{4}$ mantal Lilla Holgryte i Jönköpings län och $\frac{1}{4}$ mantal Gräsöna i Skaraborgs län;

arrenden, hvilka redovisas till indelningshafvare på gammal stat; samt

andra arrenden, hvilka icke ingå omedelbarligen till statsverket;

dels ock att, der för kronoegendom, med afseende hvarå rätt till arrendets uppsägning enligt nådiga kungörelsen den 13 Juli 1887 egt rum, men icke begagnats, skilnadsarrende skall utgöras af förutvarande arrendator, denne må, så vidt han icke förverkat sitt kontrakt på grund af vanhäfd, befrias från utgifvande af skilnadsarrendet för den tid af arrendeperioden, som den 14 Mars 1889 återstår.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat och hemställt, deruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Hugo Malm.